

בס"ד

זקת

מדוע לא 'זאת חקת פרה אדמה'?

פרוש של חקה?

1 (יט, א) וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר.

2 (יט, ב) זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר דבר אל בני ישראל ויקחו אליך

פרה אדמה תמימה אשר אין בה מום אשר לא עלה עליה על.

לשון יחיד?

3 (יט, ג) ונתתם אתה אל אלעזר הכהן והוציא אתה אל מחוץ למחנה

ושחט אתה לפניו.

1. מה הפרוש של חקה?
2. מדוע נאמר 'זאת חקת התורה' ולא 'זאת חקת פרה אדמה'?
3. הפרשה התחילה בדבור ה' אל משה ואל אהרן. ומדוע איפה נאמר 'דבר' ו-'אליך' (לשון יחיד)?
4. מדוע פתוב 'ונתתם' (לשון רבים)? ומה הטעם לנתינה לאלעזר הכהן בדוקא?

זקת

1. מה הפרוש של חקה?

כתב רש"י: "לפי שהשטן ואמות העולם מונין את ישראל, לומר מה המצוה הזאת, ומה טעם יש בה. לפיכך כתב בה חקה. גזרה היא מלפני, אין לה רשות להרהר אחריה".

האזנים לתורה מבאר: הקב"ה אמר לבני ישראל שיקבלו שלשה סוגי מצות בהר סיני. הקב"ה הודיע לבני ישראל על כך כדי לנסות אותם, כמו שכתוב (שמות טו, כה) 'שם שם לו חק ומשפט ושם נסהו'. שלשה סוגי המצות הם: (א) מצות שכליות - מצות סבירות - דברים שאדם היה קובע לעצמו אפלו בלי צווי ה', כמו שכתוב (שמות טו, כו) 'והישר בעיניו תעשה'. (ב) מצות שהן מקובלות - מצות שאדם לא היה קובע לעצמו, אבל אחרי צווי ה' ברור טעמן. כמו שכתוב (שמות טו, כו) 'והאזנת למצותיו'. (ג) מצות שהן חקים - מצות שטעמן לא ברור ולא ידוע, וכמו שכתוב (שמות טו, כו) 'ושמרת כל חקיו'. הקב"ה נסה את בני

נֹאמֵר בַּמִּדְרָשׁ (במדבר רבה יט, ח): "שָׁאֵל גּוֹי אֶחָד אֶת רַבֵּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי אֵלֶיךָ עוֹבְדֵי אֱלֹהִים דְּאֵתוֹן עֲבָדִין נִרְאִין כְּמִין כְּשָׁפִים" (אֵלֶּה הַמַּעֲשִׂים שְׁאַתֶּם עוֹשִׂים נִרְאִים כְּכֹשָׁפִים). הַמַּעַם לֹעֵז הֵבִיא אֶת הַמִּדְרָשׁ כְּדִלְהֵלֶן: "וּמַעֲשֵׂה הָיָה בְּרַבֵּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי שְׁגוּי אֶחָד אָמַר לוֹ: אוֹתָם הַדְּבָרִים שְׁאַתֶּם עוֹשִׂים בְּפֶרֶה הָאֲדָמָה נִרְאִים כְּמַעֲשֵׂה כְּשָׁפִים. שְׁאַתֶּם לֹקְחִים פְּרָה וְשׁוֹרְפִים אוֹתָהּ, וְלֹקְחִים אֶת הָאֶפֶר וּמְטִילִים אוֹתוֹ לְתוֹךְ מַיִם, וְאַתֶּם מַזִּים עַל מִי שֶׁנִּטְמָא בְּמַת ב' (וּג') פְּעָמִים, וּבְזָה אַתֶּם אוֹמְרִים לוֹ שֶׁהוּא טָהוֹר. וְהָרִי דְבָרִים אֵלּוֹ אִי אֶפְשָׁר לְהִבְיָנָם. אָמַר לוֹ רַבֵּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי: הָאֵם נִכְנַס פְּעַם רוּחַ רָעָה בְּגוֹפֶךָ. אָמַר לוֹ: לֹא. אָמַר לוֹ: הָאֵם רְאִיתָ אָדָם שֶׁנִּכְנַס בְּגוֹפוֹ רוּחַ רָעָה. אָמַר לוֹ: כֵּן. אָמַר לוֹ: וּמָה הִרְפוּאָה שְׁעָשׂוֹ לוֹ. אָמַר לוֹ: הָיָה מְבִיאִים שָׂרֵשׁ וּמִקְטִירִים אוֹתוֹ תַּחַת הָאִישׁ הַזֶּה, וּמַזִּים עָלָיו מַיִם וְאֵז בְּרַח אוֹתוֹ הָרוּחַ הָרָע. אָמַר לוֹ הַחֲכָם הַזֶּה: וְלֹא יִשְׁמְעוּ אֲזַנָּיָךְ מִה שְׁפִיךָ מִדְּבַר. אוֹתוֹ הַדְּבַר הָיָה הַפְּרָה הָאֲדָמָה. שְׁהִטְמָאָה הִיא רוּחַ רָעָה הַשּׁוֹרָה עַל הָאָדָם שֶׁנִּטְמָא בְּמַת, כְּמוֹ שֶׁנֹּאמַר: 'וְאֵת רוּחַ הַטְּמָאָה אֲעִבִיר מִן הָאָרֶץ' (זכריה יג, ב). כְּלוֹמֵר: כְּשִׁיבָא מְלַךְ הַמְּשִׁיחַ תַּעֲבֹר רוּחַ הַטְּמָאָה מִן הָאָרֶץ, וְכָךְ עוֹשִׂים בְּמִי אֶפֶר הַפְּרָה הָאֲדָמָה. וְהַתְּשׁוּבָה מְצַאָה חֵן בְּעֵינֵי הַגּוֹי וְהֵלֶךְ לְדַרְכּוֹ". מִמְּשִׁיךְ הַמִּדְרָשׁ: "לְאַחַר שִׁיבָא אָמְרוּ לוֹ תְּלַמִּידָיו: רַבְּנֵנוּ לִזְהָ דְּחִיתָ בְּקִנְיָה, לָנוּ מָה אַתָּה אוֹמֵר? אָמַר לָהֶם: חַיִּיכֶם! לֹא הֵמֶת מְטַמָּא וְלֹא הַמִּים מְטַהְרִין אֲלָא אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: חֻקָּה חֻקְתִּי; גְּזֵרָה גְּזֵרְתִּי; אִי אַתָּה רְשָׁאֵי לַעֲבֹר עַל גְּזֵרְתִּי דְכְּתִיב: 'זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה'".

- - חֻקָּה חֻקְתִּי וּגְזֵרָה גְּזֵרְתִּי, וְאִין לְכֶם רְשׁוּת לְהִרְהֵר בּוּ.

הַאֲדָמוֹר מְקוֹצֵק הַדְּגִישׁ אֶת הַהֶבְדֵּל בֵּין יִשְׂרָאֵל לְגוֹיִים דּוֹקָא בְּעֵינֵי זֶה שֶׁל חֻקָּה עַל פִּי דְבָרֵי הַגְּמָרָא בְּקִדּוּשֵׁין (לא). "צָאוּ וִירָאוּ מִה עָשָׂה עוֹבֵד כּוֹכָבִים אֶחָד לְאַבְיָו בְּאִשְׁקֵלוֹן וְדָמָא בֶּן נְתִינָה שְׁמוֹ. בְּקִשׁוֹ מִמֶּנּוּ חֻקִּים אֲבָנִים לְאֶפֶד וְהָיָה מִפְּתַח מוֹנַח תַּחַת מְרֹאֲשׁוֹתָיו שֶׁל אָבִיו וְלֹא צָעָרוּ. לְשָׁנָה אַחֲרַת נְתַן הַקֶּב"ה שְׂכָרוֹ שֶׁנּוֹלְדָה לוֹ פְּרָה אֲדָמָה בְּעֶדְרוֹ. נִכְנְסוּ חֻקֵי יִשְׂרָאֵל אֶצְלוֹ; אָמַר לָהֶם: יוֹדַע אֲנִי בְּכֶם שְׂאֵם אֲנִי מִבְּקִשׁ מִכֶּם כָּל מִמּוֹן שְׁבָעוּלָם אַתֶּם נוֹתְנִין לִי, אֲלָא אִין אֲנִי מִבְּקִשׁ מִכֶּם אֲלָא אוֹתוֹ מִמּוֹן שְׁהַפְסַדְתִּי בְּשִׁבִיל כְּבוֹד אָבָא". דּוֹקָא עַל מַצּוֹת כְּבוֹד אָב, זְכָה דָמָא בֶּן נְתִינָה בְּפֶרֶה אֲדָמָה. וְלָמָּה? כְּדִי לְהִרְאוֹת אֶת

המגיד מדובנא מבאר בדרך משל מדוע נתן לנו הבורא יתברך מצות שטעמן איננו מוכן. בעיר אחת היה יהודי עשיר מאד - אבל פשוט מאד. לא בעל מדות תרומיות, לא היה תלמיד חכם ולא היה ידוע באחד שמתעסק במעשים טובים. יהודי העיר לא התייחסו אליו בכבוד למרות שהיה בין עשירי העיר. מצב זה בא לו מאד ולאחר מחשבה רבה, עלה במוחו רעיון כיצד יוכל לשפר את מעמדו. העשיר החליט כי יוכל בכספו, לשדך את בתו לבנו של רב העיר. ואז, כמתן הרב, יכבדו אותו כל יהודי העיר. פנה היהודי העשיר לשדכן ואחר לחץ גדול והבטחות של סכומי עתק הן לזוג והן לרב, הצליח היהודי העשיר לשדך את בתו לבנו של הרב. אחרי החתונה, הבחין היהודי העשיר לתמיהתו שמצבו ומעמדו כלל לא השתנה... שלח העשיר את השדכן לרב, ובקשו שישאל מדוע זה לא עלתה קרנו בעיני הצבור אחרי שהפך להיות מחתנו? ענה לו הרב: באשר שני דברים מנגדים נפגשים, צריך לבדק מהו הצד המוכן ומהו הצד הלא מוכן. כשדכן, אתה צריך לדעת שבינו וביני אין אף נושא שאפשר לדבר עליו, והצד הלא מוכן כאן הוא השדוף בינינו - שאין בסיס לשדוף הזה אלא עושרו של המתן. אם כן, אין מקום לתמיהתו שמעמדו בעיר לא השתנה.

מסביר המגיד מדובנא: הקב"ה נתן לנו מצות שמוכן לנו טעמן, ונתן לנו מצות אחרות שלא מוכן לנו טעמן, כמו מצות הפרה האדמה. יש אנשים שמפתעים שהקב"ה לא גלה לנו את טעמן של מצות אלו. אבל ההפך הוא נכון - הקב"ה הוא כמו הרב במשל, ואנחנו כמו היהודי העשיר והפשוט. שהרי הקשר בינינו ובין הקב"ה לא מוכן. רק בחסדו של הקב"ה קבלנו את התורה, ובחסדו הקב"ה גלה לנו את טעמן של חלק ממצוותיו. לכן, ברגע שאנחנו מבינים את מעמדנו, אנחנו לא צריכים להיות תמהים שיש מצות שהקב"ה לא גלה לנו טעמן.

2. מדוע נאמר 'זאת חקת התורה' ולא 'זאת חקת פרה אדמה'?

על דברי רש"י שהובאו לעיל, כתב השפתי חכמים: "דקשה לרש"י למה כתיב מלת 'חקת' ומלת 'תורה' שניהם, דודאי 'חקת' או 'התורה' אחד לחוד לא קשה לרש"י. דהא הרבה

הכלי יקר פרש: "ולא נאמר זאת חקת הפרה, לפי שנסח זה הוא תשובה למינים המונים את ישראל, לומר להם: חק מלך יתברך הוא, כי התורה במקום תבת המלך, כי מאתו יתברך תצא תורה, שלא יאמרו שאין מצוה זו מכלל מצות התורה. ומה שאמר בפרשת ואתחנן: 'כי הוא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים אשר ישמעון את כל החקים האלה' (דברים ה, ו), וכאן משמע אדרבה שמונין על החקים תשובה לדבר, כי יש חקים שיכל השכל האנושי להשיג טעמם, זולת שטעמם נסתר מכלל ההמון, ונגלה הוא ליחידי שרידי הדור, ופרה זו טעמה נסתר מכל אדם ... לפיכך, האמות ששומעים חק הפרה לבד, ודאי מונין עליה". וכמו שכתוב למעלה: 'את כל החקים האלה' - שומעים את כל החקים, שבחלק מהם טעמם ברור ומוכן. ואם בן "אזי המה יעידון-יגידון גם על חק הנעלם כי יש בו סוד, ויתלו החסרון בקצר דעת המשיג".

יש האומרים שהמלה 'חקת' באה מהשרש 'חקק' - כמו חרוט. ומרמז בזה, כי התורה צריכה להיות חקוקה בלב כל ישראל. שכן דבר כתוב נתן למחיקה, אך דבר חרות נשאר לעולם. כי אם דברי התורה יהיו חקוקים בלבבנו, או אז נקים את כל המצות - אף אלו שאינן מובנות לנו.

עוד למדים המפרשים, כי הפונה ב'חקת התורה' הוא שעלינו לקיים את כל מצות התורה גם אלו המובנות לנו - כחוקים. אנו מקימים את מצות ה' כי כך צוה בוראנו ולא בגלל הבנתנו. זהו גם הפרוש בדברי הפסוק 'כבד את אביך ואת אמך כאשר צוה ה' אלקיך' (דברים ה, טו), הוסיף הכתוב 'כאשר צוה ה' אלקיך' כדי ללמדנו שאף מצות השכליות, עלינו לעשותם רק בגלל צווי הבורא יתברך.

האור החיים הקדוש מבאר כי מפסוק זה נלמד על ההבדל המהותי שבין עם ישראל, מקבל התורה, לבין שאר אמות העולם. "שאינן הכותי נעשה טמא מת ... הנה ההבדל שבו הורמו עם בני ישראל משאר הגוים הוא באמצעות קבלת התורה שזולת זה הנה ככל

3. הפרשה התחילה בדבור ה' אל משה ואל אהרן. ומדוע איפה נאמר 'דבר' ו- 'אליה' (לשון יחיד)?

כתב רש"י: "לעולם היא נקראת על שמה, פרה שעשה משה במדבר". ומבאר השפתי חכמים: "רצונו לתרץ למה כתיב אליה, דאליה משמע שמשה יתעסק בפרה, ובסמוך כתיב ונתתם אתה אל אלעזר. אבל גבי ויקחו אליה שמן זית" (שמות כז, כ) שלא באר הכתוב מי היה מתעסק יש לומר שמשה היה מתעסק בו, לכך כתיב ויקחו אליה שמן זית".

כתב הרמב"ן: "דבר' ולא דברו, כי משה הוא העקר. וטעם 'אליה', שיעשו בן במדבר לשעתם, ואחרי כן יצוה שתהיה לבני ישראל ולגר לחקת עולם, שיעשו בן לדורותם. וכן ויקחו אליה שמן זית זך וגו' (שמות כז, כ), ואחרי כן חקת עולם לדירתם. כתוב במדרש רבה (במדבר יט, ו): "אמר רבי יוסי ברבי חנינא אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה: לה אני מגלה טעם פרה אבל לאחר - חקה".

ומפרש הפלי יקר: "מה יקר וגדלה נתן למשה בזה שתקרא הפרה על שמו? והקרוב אלי לומר בזה, שאין מצוה נקראת כי אם על שם הגומרה. ולדעת רז"ל הפרה כפרה על עון העגל ... כשם שמשה התחיל בכפרה זו כששרף העגל וטחן אותו דק לעפר, כך יגמר הכפרה, שגם הגמר יקרא על שמו".

האור החיים הקדוש מסביר: "ומאמר 'דבר' בא על עקר המצוה - מצות ה' לישראל. ולצד שיאמרו ישראל הרי העושה מצוה בלא ידיעת טעמה וסודה נחשבת המצוה כגוף בלא נשמה! לזה גמר אמר: 'דבר אל בני ישראל ויקחו אליה פרה' וגו'. פרוש 'יקחו' למה? שאתה יודע ומכון בדבר להיותך יודע סוד הענין ופלאיו. ובזה תהיה המצוה נעשית שלמה במעשה ובמחשבה הצריכה".

4. מדוע פתוב 'ונתתם' (לשון רבים)? ומה הטעם לנתינה לאלעזר הפהו בדוקא?

פתב הרמב"ן: "ולא ונתת". להכניס אהרן עמו לכבודו פי שניהם יצונו לאלעזר לשחט לפניו. או אמר ונתתם לרבים, עכשיו ולדורות."

ומה הטעם לנתינה לאלעזר הפהו? פתב רש"י: "מצותה בסגן". ומבאר השפתי חכמים: רש"י לא פתב ונתתם אל הכהן, אלא מצותה בסגן. רוצה לומר בסגן של כהן גדול דהינו אלעזר, ונקרא בשם סגן שאם היה כהן גדול טמא היה זה במקומו לעבד עבודה". ומוסיף הרמב"ן: "ואין הפונה לומר שיהיה חיוב המצוה בסגן יותר מכהן גדול או כהן הדיוט, אלא הוראת שעה היתה בפרה ראשונה שתהיה באלעזר והוא היה הסגן ... הענין לומר פי מצוה הזאת לעמק סודה ראוייה להנתן לגדול שבכהנה, ולא נתנה לאהרן. ואולי הוא לגדלתו, פי הוא קדוש ה' וחסידו המכפר במקדשו".